

ก. ขั้นเตรียมการ

ผู้วิจัยได้เตรียมการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคม ของนักเรียนระดับปฐมวัย ในหน่วยงาน 3 ประเภท ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับนี้คือ โดยการศึกษาและค้นคว้าจากนโยบาย วัตถุประสงค์และการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษานักเรียนระดับปฐมวัย รวมทั้งศึกษาทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ทฤษฎีจิตวิทยา การเรียนรู้ และทฤษฎีพัฒนาการเด็ก (Child Development) โดยเน้นพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ของเด็กระดับปฐมวัย รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย และในต่างประเทศ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมของเด็ก การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ และแนวทางการสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมทางสังคม จากหนังสือ เอกสาร วารสาร และผลงานการวิจัยต่าง ๆ

ข. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย เครื่องมือจึงแยกออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียน
2. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย

การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

1. ศึกษาแบบวิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียน โดยยึดแบบวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาในการเรียนการสอน ของ Ned A Flander (Flander's Interaction Analysis Categories) เป็นหลัก
 2. สังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างครูกับนักเรียน ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม บ้านเด็กจุฬา ฯ และโรงเรียนอนุบาลระออดูทิศ พบว่ามีพฤติกรรมเพิ่มขึ้นจากแบบวิเคราะห์ของแฟลนเดอร์ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง มีทั้งพฤติกรรมทางวาจา (Verbal) พฤติกรรมทางท่าทาง (Non Verbal) และบางขณะเกิดขึ้นพร้อมกันทั้ง 2 อย่าง
 3. สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน โดยนำผลจากการสังเกตจริงมาดัดแปลงและปรับปรุงแบบการวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอนของแฟลนเดอร์ ซึ่งมีเฉพาะทางวาจา 10 หัวข้อ โดยเพิ่มเป็น 14 หัวข้อ ซึ่งแต่ละหัวข้อ มีข้อย่อยและรหัสประจำข้อแยกตามลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรม คือ พฤติกรรมทั้งทางท่าทางและทางวาจาใช้รหัสเป็นเลขจำนวนเต็ม พฤติกรรมที่แสดงออกทางท่าทางใช้รหัสลงท้ายด้วย .1 และพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจาใช้รหัสลงท้ายด้วย .2 ยกเว้นหัวข้อที่ 4 พฤติกรรมครูดามคำถาม แยกเป็น 4 หัวข้อย่อยตามลักษณะคำถาม และหัวข้อที่ 14 พฤติกรรมเงี่ยบและสับสน แยกเป็น หัวข้อย่อย 2 ข้อ
- หัวข้อพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน 14 หัวข้อ และรหัสรวม 42 รหัส มีดังนี้

1. ครูยอมรับความรู้สึกของนักเรียน
 - 1.1 ทางท่าทาง
 - 1.2 ทางวาจา

2. คุรุภยงขม เซนนักเรียน
 - 2.1 ทางทาทาง
 - 2.2 ทางวาจา
3. คุรุอมรับความกึกเห็นและ/หรือนำความกึกเห็นของนักเรียนไปใ
 - 3.1 ทางทาทาง
 - 3.2 ทางวาจา
4. คุรตามคำถาม
 - 4.1 คำถามที่จำกัดคำตอบ
 - 4.2 คำถามที่ตามความต้องการ
 - 4.3 คำถามที่ตองการให้นักเรียนวิเคราะห์และ/หรือแสดงความคิดริเริ่ม
 - 4.4 คำถามที่ไม่ตองการคำตอบ
5. คุรบรรยาย อธิบาย ลรูป อบรม เนะนำ
 - 5.1 ทางทาทาง
 - 5.2 ทางวาจา
6. คุรุใช้คำสั่งทั้งทางตรงและทางอ้อม
 - 6.1 ทางทาทาง
 - 6.2 ทางวาจา
7. คุรุคำหั้น, ชู, วิจารณ์
 - 7.1 ทางทาทาง
 - 7.2 ทางวาจา
8. นักเรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนอง
 - 8.1 ทางทาทาง
 - 8.2 ทางวาจา

9. นักเรียนแสดงพฤติกรรมไม่ตอบสนอง
 - 9.1 ทางท่าทาง
 - 9.2 ทางวาจา
10. นักเรียนแสดงความคิดริเริ่ม
 - 10.1 ทางท่าทาง
 - 10.2 ทางวาจา
11. นักเรียนแสดงพฤติกรรมร้องไห้, ร้องขอ, กล่าวโทษในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง
 - 11.1 ทางท่าทาง
 - 11.2 ทางวาจา
12. นักเรียนแสดงพฤติกรรมร้องไห้ ร้องขอ กล่าวโทษในเรื่องที่มีผู้อื่นเกี่ยวข้องกับตัว
 - 12.1 ทางท่าทาง
 - 12.2 ทางวาจา
13. นักเรียนแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อครู
 - 13.1 ทางท่าทาง
 - 13.2 ทางวาจา
14. เจียมหรือสับสน
 - 14.1 เจียม
 - 14.2 สับสน

นอกจากนี้แต่ละหัวข้อยังมีตัวอย่างพฤติกรรมซึ่งมี และสถานการณ์ที่เกิดพฤติกรรมนั้น ๆ ด้วย ดังมีรายละเอียดในภาคผนวก ข.

4. การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนในห้องเรียน ได้ปรับปรุงอัตราการบันทึกพฤติกรรมของแฟลนเดอร์ จากทุก ๆ 3 วินาทีต่อ 1 พฤติกรรม เป็นทุก ๆ 5 วินาที ต่อ 1 พฤติกรรม เพื่อความเหมาะสมของการเรียนการสอนในระดับปฐมวัย ซึ่งครูจะต้องพูดคุยกับเด็กในระดับนี้ช้ากว่าในเด็กระดับอื่น

การสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย

สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม โดยยึดแนวทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม ของเด็กปฐมวัยและผลจากการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่เกิดขึ้นจริงในชั้นเรียน ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลนครชัยศรี อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม บ้านเด็กจุฬา และ โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ โดยจัดทำเป็นหัวข้อพฤติกรรมที่สังเกตพฤติกรรมทางสังคมในห้องเรียนของเด็กระดับปฐมวัยได้ 26 หัวข้อ ดังนี้

1. แบ่งปันของให้เพื่อน
2. ช่วยผู้อื่นทำงานหรือเล่น
3. ปล่อยให้คนอื่นช่วยทำหรือพาทาง
4. สั่ง บอก แนะนำ
5. ชูคนนำ และ/หรือทำนำแล้วเพื่อนร่วมมือหรือทำตาม, พูดยกยวน
6. เก็บของเมื่อเลิกเล่นแล้ว
7. พุดและ/หรือทำท่ายอมรับในความผิดที่ตนกระทำ
8. ชมเชยเพื่อน
9. ทำตามเพื่อนเสนอ
10. ทำเลียนแบบ
11. วาดภาพ ชมชม พุดกอดกวนผู้อื่น
12. ทำร้ายร่างกายตนเองหรือผู้อื่น
13. เอาของเพื่อนมาทำหรือใช้โดยเพื่อนไม่อนุญาต ก้าวก่ายสิทธิผู้อื่น
14. ทำลายสิ่งของ (ทำให้ของเสียหาย)
15. ตีกัน ทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน

16. โต้เถียงกัน คากัน
17. แย่งของกัน
18. พูคทาพนัน พูคโออวด
19. ขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น พึ่งผู้อื่น
20. พูคหรือแสดงท่าทางแฉกผู้อื่นข่มหรือหัวเราะ
21. ยึดถือของทุกอย่างเป็นของตน หลวงของ
22. ไม่ทอບโต้เมื่อเพื่อนรังแก ขอมเพื่อนเมื่อเพื่อนก้าวกาย
23. เล่นกับเพื่อน คุยกับเพื่อน
24. ขอยืมสิ่งของเพื่อน
25. ปฏิเสธขอเสนอหรือการกระทำของเพื่อน
26. ขอมรับความช่วยเหลือจากเพื่อน

ค. การหาความเที่ยงของเครื่องมือ ทำตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ใหญ่ทรงกุ่มจัดจำนวน 5 ท่าน พิจารณาแบบสังเกตทั้ง 2 ชุด ในค่านรูปแบบ เนื้อหา และภาษาที่ใช้ แลวนำข้อเดบอที่ได้นำมาปรับปรุงแก้ไข
2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วทั้ง 2 ชุด ไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ศูนย์พัฒนาเด็ก ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน เป็นเวลา 20 นาที จากนั้นใ้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนทีละคน คนละ 5 นาที แลวนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย นำเครื่องมือชุดที่สมบูรณ์แล้วไปทดลองกับกลุ่มเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่ศูนย์พัฒนาเด็ก ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน 2 ครั้ง ๆ ละ 20 นาที จากนั้นใ้บันทึกพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน รวม 10 คน ขณะที่อยู่ในห้องเรียน โดยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนทีละคน คนละ 2 ครั้ง ๆ ละ 5 นาที แลวนำข้อมูลที่ได้มาคำนวณหาความสัมพันธ์แห่งความเที่ยงของ ฮอยท์ (Hoyt's Reliability) ได้นี้คือ ความเที่ยงของการสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่าง-

ครูกับนักเรียน มีค่าเท่ากับ .995 และความเที่ยงของการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน มีค่าเท่ากับ .962 ดังรายละเอียดในภาคผนวก ค.

การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่สนใจในการศึกษารั้งนี้ เป็นนักเรียนอายุ 4 -6 ปี และครูซึ่งอยู่ในศูนย์เด็กปฐมวัย และโรงเรียนอนุบาลในจังหวัดภาคใต้ ซึ่งผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สุ่มตัวอย่างจังหวัดในภาคใต้จากเขตการศึกษา 2, 3 และ 4 เขตละ 1 จังหวัด โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย ได้ผลดังนี้

- ก. เขตการศึกษา 2 จังหวัดปัตตานี
- ข. เขตการศึกษา 3 จังหวัดพัทลุง
- ค. เขตการศึกษา 4 จังหวัดระนอง

2. แบ่งหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยพิจารณาตามรูปแบบการจัดของแต่ละหน่วยงานที่คล้ายคลึงกันดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประเภทหน่วยงานที่จัดในรูปแบบโรงเรียนอนุบาล 2 ปี ประกอบด้วยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ในส่วนที่เคยสังกัดกรมสามัญศึกษา) ทบวงมหาวิทยาลัย กรมการฝึกหัดครู และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

กลุ่มที่ 2 ประเภทหน่วยงานที่จัดในรูปแบบชั้นเด็กเล็ก ประกอบด้วยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ในส่วนที่เคยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด) และเทศบาล

กลุ่มที่ 3 ประเภทหน่วยงานที่จัดในรูปแบบศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน ประกอบด้วย กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย และกรมการศาสนา

3. เพื่อควบคุมให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของแต่ละหน่วยงาน มีความคล้ายคลึงกัน ในทุกองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน เช่น ในด้านเป้าหมาย จำนวนกระบวนการจัดและในด้านงบประมาณ เป็นต้น จึงเลือกศึกษาหน่วยงานกลุ่มเดียวกันในจังหวัดเดียวกัน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย จับคู่ระหว่างจังหวัดที่สุ่มได้ (ในข้อ 1) กับกลุ่มของหน่วยงานที่จะศึกษา (ในข้อ 2) ได้ผลดังนี้

จังหวัดระนอง	ศึกษาในกลุ่มที่ 1
จังหวัดปัตตานี	ศึกษาในกลุ่มที่ 2
จังหวัดพัทลุง	ศึกษาในกลุ่มที่ 3

4. นำรายชื่อของโรงเรียนและศูนย์ทั้งหมดในจังหวัดที่สุ่มได้มาคัดเลือก โดยวิธีแยกประเภทกลุ่มละ 6 โรงเรียนหรือศูนย์ แต่เนื่องจากจังหวัดระนองไม่มีโรงเรียนและศูนย์ครบตามต้องการ จึงต้องสุ่มจากจังหวัดใกล้เคียงที่อยู่ในเขตการศึกษาเดียวกันคือ จังหวัดกระบี่มาเพิ่มเติม ตามตารางการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนและศูนย์ในหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งรายชื่อโรงเรียนและศูนย์ในแต่ละสังกัดหน่วยงานดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 แสดงการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนในสังกัดของแต่ละหน่วยงาน

จังหวัด	สังกัด	ประชาบาล		กรมสามัญ		กรรมการพัฒนาชุมชน		กรมอนามัย		กรรมการศาสนา		สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน		จำนวน	
		จำนวน	สุ่ม	จำนวน	สุ่ม	จำนวน	สุ่ม	จำนวน	สุ่ม	จำนวน	สุ่ม	จำนวน	สุ่ม	จำนวน	สุ่ม
ปัตตานี	ระนอง	251	6	2	-	6	-	6	-	-	-	5	-	272	6
	กระบี่	3	-	2	1	4	-	2	-	1	-	1	1	14	2
	พัทลุง	2	-	1	1	-	-	3	-	-	-	3	3	9	4
	พัทลุง	41	-	-	-	12	3	2	2	3	1	5	-	63	6
จำนวนรวมศูนย์และโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างในภาคใต้		297	6	5	2	24	3	13	2	4	1	14	4	260	10

ตารางที่ 2 แสดงรายชื่อโรงเรียนและศูนย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มที่	จังหวัด	ชื่อโรงเรียน	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
1	ระนอง	1. โรงเรียนอนุบาลระนอง อำเภอเมือง 2. โรงเรียนสหายวิทย์ อำเภอเมือง	สปช. (กรมสามัญศึกษา) ส.ช.
	กระบี่	1. โรงเรียนอนุบาลกระบี่ อำเภอเมือง 2. โรงเรียนอนุบาลรวบเคหา อำเภออ่าวลึก 3. โรงเรียนอัสตราสนุสรณ์ อำเภอเมือง 4. โรงเรียนสังข์ทองวิทยา อำเภอเมือง	สปช. (กรมสามัญศึกษา) ส.ช. ส.ช. ส.ช.
2	ปัตตานี	1. โรงเรียนบ้านปะกาสะลอง อำเภอหนองจิก 2. โรงเรียนบ้านคลองช้าง อำเภอโคกโพธิ์ 3. โรงเรียนบ้านสาบัน อำเภอยะหริ่ง 4. โรงเรียนชุมชนวัดป่าสวย อำเภอโคกโพธิ์	สปช. สปช. สปช. สปช.

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กลุ่มที่	จังหวัด	ชื่อโรงเรียน	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	พัทลุง	5. โรงเรียนเทศบาลบ้านกาหยี อำเภอสายบุรี 6. โรงเรียนเทศบาลบ้านป่าตาคีมอ อำเภอสายบุรี	เทศบาล เทศบาล
		1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเจ้าแม่ อำเภอเมือง 2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสวน อำเภอเมือง 3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตำบลชะมวง อำเภอควนขนุน 4. ศูนย์โภชนาการหมู่บ้านท่ามะเดื่อ อำเภอเขาชัยสน 5. ศูนย์โภชนาการเด็ก ตำบลตำนาน อำเภอเขาชัยสน 6. โรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์หนองนก อำเภอปากพะยูน	กรมพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมอนามัย กรมการศาสนา

5. สุ่มตัวอย่างประชากรชั้นแรก โดยการสุ่มห้องเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในโรงเรียนประเภทอนุบาล ห้องเรียนเด็กเล็กในโรงเรียนประเภทเด็กเล็ก และห้องเรียนของศูนย์เด็ก แห่งละ 1 ห้องเรียน โดยวิธีสุ่มแบบง่าย เพื่อบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

6. จากห้องเรียนแต่ละห้องที่สุ่มได้ สุ่มตัวอย่างนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 4 -6 ปี ห้องเรียนละ 10 คน ในโรงเรียนและศูนย์ 18 แห่ง รวมเป็นเด็ก 180 คน โดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เพื่อสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

จ. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. กำหนดวันเวลาที่将会เก็บข้อมูลในแต่ละแห่ง และจัดส่งหนังสือติดต่อกองให้ทราบล่วงหน้าไปยังกระทรวงและกรมเจ้าสังกัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด พัฒนาการจังหวัด อาจารย์ใหญ่แต่ละโรงเรียน และหัวหน้าศูนย์ทุกศูนย์ที่จะไปสังเกตและบันทึกพฤติกรรม ให้ทราบถึงระยะเวลาที่จะไปเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเข้าพบเจ้าสังกัดในแต่ละจังหวัด รวมทั้งครูใหญ่และครูผู้สอนในแต่ละโรงเรียน รวมทั้งผู้ดูแลเด็กในแต่ละศูนย์ เพื่อขออนุญาตก่อนที่จะทำการเก็บข้อมูล

3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 1 คน ไปสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนในชั้นเรียน และสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนภายในห้องเรียนของนักเรียนระดับปฐมวัย โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยแยกกันไปโรงเรียนละ 1 คน คนละ 5 วัน รวมโรงเรียน 18 โรงเรียน ใจเวลา 9 สัปดาห์

4. การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ผู้วิจัยได้สังเกตและบันทึกเป็นรหัสตามที่กำหนดไว้ทุก ๆ 5 วินาที วันละ 40 นาที โดยแบ่งการบันทึกเป็น 2 ครั้ง ๆ ละ 20 นาที รวมเวลาที่สังเกตและบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์

ระหว่างครูกับนักเรียน ห้องเรียนละ 200 นาที โดยบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์

5. การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ได้สังเกตพฤติกรรมทางสังคมภายในห้องเรียนของนักเรียนทีละคน รวม 10 คน โดยใช้เวลาดำสังเกตขณะที่ผู้วิจัยไม่ได้ทำการสังเกตพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน และขณะที่ครูไม่มีพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์กับนักเรียนคนที่กำลังสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ใช้เวลาสังเกต คนละ 10 นาที ใน 1 วัน โดยแบ่งการบันทึกเป็น 2 ครั้ง ๆ ละ 5 นาที รวมเวลาสังเกต 50 นาที ต่อนักเรียน 1 คน ในแต่ละโรงเรียนหรือศูนย์ โดยบันทึกลงในแบบบันทึกพฤติกรรมทางสังคม

บ. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. หาความถี่ของพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนแต่ละห้องเรียน
2. หาความถี่ของพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนแต่ละห้องเรียน
3. กำหนดด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จ-

รูป SPSS (Statistical Package for Social Science) ดังนี้

3.1 หาค่าเฉลี่ยของความถี่พฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์และความถี่เฉลี่ยของพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

3.2 วิเคราะห์หาความแปรปรวนของพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและความถี่เฉลี่ยของพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนโดย Subprogram ANOVA (Analysis of Variance)

3.3 วิเคราะห์หาค่าความไม่สัมพันธ์ของพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน กับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน โดย Subprogram Crosstabulation จากการหาค่าความน่าจะเป็นตามวิธีของฟิชเชอร์ (Fisher's exact test)